

tur, secundum illud Psalm. 15: Delectationes in dextera tua usque in finem. Unde August. dicit in l. 1 de Symbolo, c. 4: Sedet ad dexteram Patris. Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocunque homine: In illa patria sedit per tres annos. Sic ergo credite Christum habitare in dextera Dei Patris; beatus enim est, et ipsius beatitudinis nomen est dextera Patris. Alio modo dicitur Christus sedere ad dexteram Dei Patris, in quantum Patri coregnat, et ab eo habet judicariam potestatem, sicut ille, qui considet regi ad dexteram, assidet ei in regnando et iudicando. Unde August. dicit in alio serm. de Symbolo 1: Ipsam dexteram intelligite potestatem quam accepit ille homo susceptus a Deo, ut veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus.

Ad primum ergo dicendum, quod (sicut Damasc. dicit in 4 lib.) non localem dexteram Patris dicimus. Qualiter enim qui incircumscriptibilis est, localem adipiscetur dexteram? Dextera enim et sinistra eorum, quæ circumscribuntur, sunt. Dexteram autem Patris, dicimus gloriam, et honorem divinitatis.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod sedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Unde Augustinus dicit in quodam sermone de Symbolo 2: Si carnaliter acceperimus quod Christus sedet ad dexteram Patris, ille erit ad sinistram. Ibi autem, scilicet, in æterna beatitudine, omnis dextera est, quia nulla est ibi miseria.

Ad tertium dicendum, quod (sicut Gregorius dicit, in hom. Ascensionis 3) sedere iudicantis est, stare vero pugnantis, vel adjuvantis. Stephanus ergo in labore certaminis positus, stantem vidit, quem adiutorem habuit. Sed hunc post ascensionem Marcus sedere scribit, quia post ascensionis suæ gloriam iudex in fine videbitur.

COMMENTARIUS

In hoc articulo docet D. Thomas hanc esse metaphoricam locutionem, et metaphoram consistere in duabus vocibus, scilicet in verbo *sedere*, quod non significat corporaliter sedere, sed existere, permanere, habitare, pacifice possidere; et in voce *dextera*, quæ

¹ Lib. 2 de Symb., c. 7, non longe a princ., tom. 9.

² Lib. 4 de Symb., cap. 4, circa med., tom. 9.

³ Hom. 29 in Evang., post med. illius.

non significat partem corporis humani, nec localem situm; sed divinam beatitudinem, vel potestatem iudicandi et regendi. Qua expositione posita, facile intelligitur quomodo Christus dicatur *sedere ad dexteram Dei*. Et hinc etiam expediuntur facillime omnia, quæ D. Thomas in reliquis articulis tractat. Nam si per dexteram Dei intelligamus beatitudinem per essentiam, sic Verbum divinum etiam ut Deus sedet ad dexteram Patris, id est, existit in eadem gloria, beatitudine et dignitate quam habet Pater; non tamen ita proprie dicetur Pater sedere ad dexteram Filii, quia illa particula, *ad*, videtur ordinem seu auctoritatem originis importare. At vero si per dexteram intelligamus participationem creatam divinæ beatitudinis et potestatis, sicut hæc non est collata Christo ut Deo, sed ut homini, ita non convenit illi sub hac ratione sedere ad dexteram Patris, ut Deo, sed ut homini. Præterea, si *dextera Dei* significet absolute participationem divinæ beatitudinis, sic non soli Christo, sed omnibus beatis competit sedere ad dexteram Dei, juxta illud ad Ephes. 2: *Conresuscitavit nos, et consedere nos fecit in cælestibus in Christo Jesu*. Nam in Christo tanquam in capite omnes resurgimus et ascendimus, et per ipsum datur nobis spes resurgendi et ascendendi, ac perpetuo beatitudinem possidendi, quod est *sedere ad dexteram Dei*, juxta hanc explicationem. Si autem *dextera Dei*, quasi per antonomasiam significet eminentem participationem divinæ beatitudinis præ cæteris aliis creaturis, cum quadam dominativa potestate quasi propria et connaturali, sic proprium est Christi sedere ad dexteram Dei, juxta illud ad Hebr. 1: *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede ad dextris meis*. Quanquam enim hic locus intelligi possit de Filio ratione divinæ naturæ, tamen et proprius intelligitur de Christo ut homine (sicut infra dicemus), et ex uno sensu necessario sequitur alius. Nam, si Christus est verus Dei Filius, sedens a dextris Dei in vera æqualitate cum Patre, necesse est ut etiam, in quantum homo, gloria et majestate præcedat omnes creaturas, atque adeo ut etiam secundum humanitatem ad dexteram Dei sedeat præ omnibus creaturis. Et hæc sufficiunt ad explicationem omnium articulorum sequentium, quia nulla in eis occurrit difficultas circa D. Thomæ contextum; de re autem ipsa in disputatione sequenti nonnihil dicemus.

ARTICULUS II.

Utrum sedere ad dexteram Patris conveniat Christo secundum quod Deus 1.

1. *Ad secundum sic proceditur. Videtur quod sedere ad dexteram Patris non conveniat Christo, secundum quod Deus. Christus enim, secundum quod est Deus, est dextera Patris. Sed non videtur idem esse dextera alicujus, et ille qui sedet ad dexteram ejus. Ergo Christus, secundum quod est Deus, non sedet ad dexteram Patris.*

2. *Præterea, Marc. ult. dicitur, quod Dominus Jesus assumptus est in cælum, et sedet a dextris Dei; Christus autem non est assumptus in cælum, secundum quod Deus; ergo etiam neque secundum quod Deus sedet a dextris Dei.*

3. *Præterea, Christus, secundum quod Deus, est æqualis Patri, et Spiritui Sancto. Ergo si Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione et Spiritus Sanctus sedebit ad dexteram Patris et Filii, et ipse Pater ad dexteram Filii, et Spiritus Sancti, quod nusquam invenitur.*

Sed contra est quod Damasc. dicit 1, quod dexteram Patris dicimus gloriam, et honorem divinitatis, in qua Filius Dei existit ante secula, ut Deus et Patri consubstantialis.

*Respondeo dicendum quod, ut ex prædictis patet, nomine dextera tria intelligi possunt. Uno modo, secundum Damascenum, gloria divinitatis; alio modo, secundum Augustinum, beatitudo Patris; tertio modo, secundum eundem, judicaria potestas. Sessio autem, ut dictum est, vel habitationem, vel regiam seu judicariam dignitatem designat. Unde sedere ad dexteram Patris, nihil aliud est quam simul cum Patre habere gloriam divinitatis, et beatitudinem, et judicariam potestatem; et hoc immutabiliter et regaliter. Hoc autem convenit Filio Dei secundum quod Deus. Unde manifestum est quod Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris. Ita tamen quod hæc præpositio: *Ad*, quæ transitiva est, solam distinctionem personalem importat, et originis ordinem, non autem gradum naturæ vel dignitatis, qui nullus est in divinis personis, ut in prima parte habitum est.*

Ad primum ergo dicendum, quod Filius Dei

¹ Heb. 1, l. 3, c. 1, et lect. 6, pr., et c. 8, lect. 7, col. 1, et 4.

² Lib. 4, c. 2.

dicitur dextera Patris appropriate, per modum quo etiam dicitur virtus Patris. Sed dextera Patris secundum tres significationes prædictas est aliquid commune tribus personis.

Ad secundum dicendum, quod Christus, secundum quod homo, est assumptus ad divinum honorem, qui in prædicta sessione designatur. Sed tamen ille honor divinus convenit Christo in quantum est Deus, non per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

Ad tertium dicendum, quod nullo modo potest dici quod Pater sedeat ad dexteram Filii, vel Spiritus Sancti, quia Filius et Spiritus Sanctus trahunt originem a Patre, et non e converso. Sed Spiritus Sanctus proprie potest dici sedere ad dexteram Patris vel Filii, secundum sensum prædictum, licet secundum quamdam appropriationem attribatur Filio, cui appropriatur æqualitas, sicut dicit Augustinus, quod in Patre est unitas, in Filio æqualitas, in Spiritu Sancto unitatis, æqualitatisque connexio 1.

ARTICULUS III.

Utrum sedere ad dexteram Patris conveniat Christo, secundum quod homo.

1. *Ad tertium sic proceditur. Videtur quod sedere ad dexteram Patris non conveniat Christo, secundum quod homo. Ut enim Damasc. dicit 2, dexteram Patris dicimus gloriam et honorem divinitatis. Sed honor et gloria divinitatis non convenit Christo, secundum quod homo. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, non sedeat ad dexteram Patris.*

2. *Præterea, sedere ad dexteram regnantis, subjectionem excludere videtur, quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodammodo illi coregnat; Christus autem, secundum quod homo, est subjectus Patri; ut dicitur 1 ad Cor. 15. Ergo videtur quod Christus secundum quod homo, non sit ad dexteram Patris.*

3. *Præterea, Rom. 8, super illud: Qui est ad dexteram Dei, exponit Glossa 3, id est, æqualis Patri in honore quo Deus Pater est; vel ad dexteram Patris, id est, in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebr. 1: Sedet ad dexteram majestatis in excelsis, Glossa, id est, ad æqualitatem Patris, super omnia, et loco, et dignitate. Sed esse æqualem Deo, non con-*

¹ De Doct. Christ., c. 5.

² L. 4, c. 2, a med.

³ Gloss. Amb., in hoc loco, tom. 5.

venit Christo, secundum quod homo; nam secundum hoc ipse dicit Joann. 14: Pater major me est. Ergo videtur quod sedere ad dexteram Patris, non conveniat Christo, secundum quod homo.

Sed contra est, quod August. dicit in sermone de Symbolo¹: Ipsam dexteram intelligite potestatem quam accepit ille homo susceptus a Deo, ut veniat judicaturus, qui prius venerat judicandus.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est²) nomine dexteræ Patris intelligitur, vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna ejus, vel potestas judiciaria et regalis. Hæc autem præpositio, ad, quemdam accessum ad dexteram designat, in quo designatur convenientia cum quadam distinctione, ut supra dictum est³. Quod quidem potest esse tripliciter. Uno modo, ut sit convenientia in natura, et distinctio in persona, et sic Christus, secundum quod Filius Dei, sedet ad dexteram Patris, quia habet eandem naturam cum Patre. Unde prædicta conveniunt essentialiter Filio, sicut et Patri, et hoc est esse in æqualitate Patris. Alio modo, secundum gratiam unionis, quæ importat e converso distinctionem naturæ, et unitatem personæ. Et secundum hoc Christus, secundum quod homo, est Filius Dei, et per consequens sedens ad dexteram Patris, ita tamen, quod ly secundum quod, non designat conditionem naturæ, sed unitatem suppositi, ut supra expositum est⁴. Tertio modo potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitalem, quæ abundantior est in Christo præ omnibus aliis creaturis, in tantum quod ipsa natura humana in Christo est beatior cæteris creaturis, et super omnes alias creaturas habens regiam et judiciariam potestatem. Sic igitur si ly secundum quod, designet conditionem naturæ, Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, id est, in æqualitate Patris; secundum autem quod homo, sedet ad dexteram Patris, id est, in bonis paternis, potioribus præ cæteris creaturis, id est, in majori beatitudine, et habens judiciariam potestatem. Si vero ly secundum quod, designet unitatem suppositi, sic etiam secundum quod homo, sedet ad dexteram Patris secundum æqualitatem honoris; in quantum, scilicet, eodem honore vene-

¹ Lib. 2 de Symbol., c. 7, non longe a pr., tom. 9.

² Art. præc.

³ Art. præc.

⁴ Q. 16, a. 10.

ramur ipsum Filium Dei, cum natura assumpta, ut supradictum est¹.

Ad primum ergo dicendum, quod humanitas Christi secundum conditiones sue naturæ non habet gloriam vel honorem deitatis, quam tamen habet ratione personæ cui unitur. Unde ibidem Damasc. subdit: In qua, scilicet, gloria deitatis, Dei Filius existens ante sæcula, ut Deus et Patri consubstantialis sedet, conglorificata carne ejus; adoratur enim una hypostasis una adoratione cum carne sua, ab omni creatura.

Ad secundum dicendum, quod Christus, secundum quod homo, subjectus est Patri, prout ly secundum quod, designat conditionem naturæ, et secundum hoc non competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quod est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum quod per hoc designatur excellentia beatitudinis, et judiciaria potestas super omnem creaturam.

Ad tertium dicendum, quod esse in æqualitate Patris non pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solum ad personam assumptam; sed esse in potioribus bonis Dei, secundum quod importat excessum aliarum creaturarum, convenit etiam ipsi naturæ assumptæ.

ARTICULUS IV.

Utrum sedere ad dexteram Patris sit proprium Christi².

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod sedere ad dexteram Patris non sit proprium Christi. Dicit enim Apost., Ephes. 2, quod Deus conresuscitavit nos, et condescendere fecit in cælestibus in Christo Jesu. Sed resuscitari non est proprium Christi. Ergo etiam pari ratione nec sedere ad dexteram Dei in excelsis.

2. Præterea, sicut Augustinus dicit, in lib. de Symbolo³, Christum sedere ad dexteram Patris, hoc est, habitare in ejus beatitudine. Sed hoc multis aliis convenit. Ergo videtur quod sedere ad dexteram Patris non sit proprium Christi.

3. Præterea, ipse dicit Apoc. 3: Qui vice-rit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno

¹ Q. 25, a. 1.

² 3, dist. 22, q. 3, art. 4, q. 3.

³ Lib. 1 de Symbolo, cap. 4, ante med.

ejus. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram Patris, quod sedet in throno ejus; ergo etiam et alii, qui vincunt, sedent ad dexteram Patris.

4. Præterea, Mat. 20, Dominus dicit: Sedere ad dexteram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. Hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. Non ergo sedere ad dexteram convenit soli Christo.

Sed contra est quod dicitur ad Hebr. 1: Ad quem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis? id est, in meis bonis potioribus, vel mihi secundum divinitatem æqualis? quasi dicat, ad nullum. Sed Angeli sunt superiores aliis creaturis; ergo multo magis nulli alii convenit sedere ad dexteram Patris quam Christo.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) Christus dicitur sedere ad dexteram Patris in quantum secundum divinam naturam est in æqualitate Patris, secundum autem humanam naturam in excellenti possessione divinorum honorum præ cæteris aliis creaturis. Utrum autem soli Christo convenit sedere ad dexteram Patris, nisi soli Christo.

Ad primum ergo dicendum, quod quia Christus est caput nostrum, illud, quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso datum. Et propter hoc, quia ipse jam resuscitatus est, dicit Apostolus, quod Deus nos quodammodo ei conresuscitavit, qui tamen in nobis ipsis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi, secundum illud Rom. 8: Qui suscitavit Jesum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra. Et secundum eundem modum loquendi subdit Apostolus, quod condescendere non fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso quod caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

Ad secundum dicendum, quod quia dextera est divina beatitudo, sedere in dextera non significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinem cum quadam dominativa potestate, et quasi propriam et naturalem, quod soli Christo convenit, nulli autem alii creaturæ. Potest tamen dici, quod omnis Sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexteram Dei constitutus, unde et dicitur Matth. 25, quod statuet oves a dextris.

Ad tertium dicendum, quod per thronum significatur judiciaria potestas quam Christus habet a Patre, et secundum hoc dicitur sedere in throno Patris. Alii autem Sancti habent eam a Christo, et secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere, secundum illud Matth.

19: Sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

Ad quartum dicendum, quod (sicut Chrys. dicit super Matth. 1) locus ille, id est, consessus dexteræ, incius est omnibus, non solum hominibus, sed etiam Angelis; sicut enim præcipuum Unigeniti ponit Paulus dicens: Ad quem autem Angelorum dixit unquam: Sede a dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibusdam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantium supplicationi respondit; hoc enim unum solum quærebant præ aliis, stare apud ipsum. Potest tamen dici, quod petebant filii Zebedæi, excellentiam habere præ aliis in participando judiciariam potestatem ejus. Unde non petebant quod sederent ad dexteram vel sinistram Patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

DISPUTATIO LI,

In quatuor sectiones distributa.

DE ASCENSIONE CHRISTI, AC TERMINO EJUS.

Hoc est postremum mysterium totius primi adventus Christi Domini in mundum, de quo brevius quam de morte et resurrectione disseremus, quoniam et facilius est, et paucis verbis ab Evangelistis describitur. Declarabimus ergo veritatem et proprietatem hujus mysterii, circumstantias quoque, atque terminum ac perpetuitatem ejus.

SECTIO I.

Utrum Christus vere ac proprie in cælum ascenderit.

1. Non defuerunt antiqui hæretici, qui veram Christi ascensionem in cælum in corpore et animo negarent. Refert enim Augustinus, lib. de Agone Christ., c. 25, aliquos negasse Christum corpus suum supra cælos levasse. Qui movebantur ex illo Joann. 3: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo. Unde colligebant, solum eam naturam ascendisse quæ de cælo descenderat; corpus autem non descendit e cælo; ergo neque ascendit. Alii fundabant hunc errorem in eo, quia negabant Christum cum vero corpore surrexisse, ut Appelles et ejus sectatores, sicut Aug. refert,

¹ Hom. 66 in Matth., inter princ. et med., super illa verba Matth.: Calicem quidem tom. 2.